

Михајло ПАНТИЋ

ТРИ БРЗЕ КРИТИКЕ

Душко Новаковић: *Ходником*, БИГЗ, Београд, 1991.

За песника Душка Новаковића пребивање у пределима поезије никада није пристајање на »пасивност језика«. Напротив, креативна, поетичка позиција овог аутора некако унапред рачуна са значењским активизмом и критичком радијацијом употребљених речи. Из књиге у књигу, изузимајући прву збирку *Зналац ојледала*, који са становишта доцније објављених песама представља апартан почетак, Новаковић напоредо са опевањем неких жаришних, конфликтних места сопствене духовне биографије, »изоштрава« свој рукопис, без устегања пропуштајући у њега дневне теме и оплићалу историју. Отуда посматрано књига *Ходником* представља (привремену) жижну тачку његовог досадашњег певања.

О Новаковићевој поезији писано је сразмерно много, и добро. Критичар Васа Павковић је, између осталог, приметио: »За песнички рад Душка Новаковића у целини, карактеристично је да је релативно брзо изградио свој песнички стил. Његова језичка стратегија је препознатљива као и његов однос према стиховној фрази, ритмици, употреби слика и метафора. У најбољим његовим песама то се очитује као јасна поетичка зрелост која је аутору обезбедила високо место на данашњој сцени српског песништва.« Реч је, дакле, о стабилизаној поетици, чија је главна особина критичка пројекција стварности. Из те тачке чита се и збирка *Ходником*.

Ризик отвореног сукоба са свакодневним ефемеридама у овој Новаковићевој књизи је, као и раније, врло велик, али су и достигнути естетски резултати високи, управо обрнуто сразмерно дубини могућег пораза језика који претуром по ђубришту света. Када поетска имагинација поступком преобликовања успе да надрасне раван појавности од које је кренула јавља се поезија вишеструких значења: утемељена у историји, она је у исти мах на најбољи могући начин актуелна слика света дата из визуре поетске индивидуалности. У том духу елиптична насловна одредница књиге може бити читана и као модерна, клаустрофобична варијанта оног чувеног руског стиха: »живот није исто што и пољем прећи«. Притисак времена, крајем века, на овим просторима, несумњиво расте, и то, без сумње, утиче и на појачавање поетскокритичке корозивности

поезије Душка Новаковића. Од укупно двадесетшест песама збирке *Ходником*, што је, чини се, хотимично ригорозни минимум склапања песничке књиге, добра половина бави се сликама из социјалне стварности.

У песми »То сви прећутно знамо« Новаковић ће, између осталог, записати да је »бескрајна потреба за заблудом јача од бескрајне потребе за редом«. Тим стиховима кулминира песниково иначе одавно оглашено виђење света као стања заувек поремећене равнотеже, при чему се, логично, поезија јавља као покушај проналажења новог склада и новог смисла, наравно, једино и само из перспективе неауторитарног песничког гласа. (Ако је позиција тога гласа, данас, каталептично пасивна, језик је још увек активан, једак, бритко ироничан.)

Доминација два типа поетске форме, негована у претходним књигама Душка Новаковића, сачувана је и у збирци *Ходником*. Новаковић, наиме, напоредо негује кратку, језгровиту песму у којој преовлађује зачудна, заошијана слика и дугу наративну песму у којој готово сваки стих има тежину поенте. Поетски израз овог песника карактеристичне елиптичност и двоструко посредовано именовање. Интимизам и езотерија недопуњени су »социјалном преосетљивошћу« певања. Та преосетљивост, отвореност за медијске призоре који протичу кроз нашу свест и када спавамо (свеједно да ли крај упаљеног или угашеног телевизора) чини да Новаковићеву поезију прихватамо као нови »лирски ангажман« подједнако диктиран околностима »духа времена« и унутрашњом природом песничког гласа. Основна интонација тог гласа је променљива на отуда и неухватљива, зависна од предмета певања, од перспективе из које је он посматрач, од температуре имагинације, од тренутка у којем је песма изговорена (и прочитана). У ствари, читалац усваја ту интонацију као естетски продуктивну и складну мешавину (онолико колико је то могуће у коренски дестабилизованом савременом поезији) различитих стања песничког гласа — меланхолије, резигнације, ироније, скепсе, егзистенцијалне зачуђености али и извесне лакоће постојања.

Сведенија од свих претходних песникових књига, са пронађеном мером у интерпретацији предочених тема, ствари, релација и појава, збирка *Ходником* јасно сведочи о поетичкој стабилности и естетској делотворности вредносно већ потврђене поезије Душка Новаковића.

Гојко Ђого: *Вунена времена*, СКЗ, БИГЗ, Београд, 1992.

Пре једанаест година београдска »Просвета« објавила је књигу песама *Вунена времена* Гојка Ђога. Убрзо по објављивању књига је, зарад наводног изругивања Брозовом култу, спаљена, а њен аутор судски гоњен и осуђен на две године затвора. Тако је поезија, иритирајући политику, враћена у јавност на трагичан али врло индикативан начин — случај око прегршти стихова проширио је пукотину на репресивном идеолошком монолиту.

Данас су *Вунена времена* већ помало чињеница наше новије књижевне, али и политичке историје, па се, поводом њеног обновљеног, а у ствари првог домаћег издања, нужно намеће питање — како, сада, за-

право читати ову књигу. Она, наиме, за собом вуче пртљак своје судбине, коју ми, њени савременици и читаоци, ма и несвесно, уписујемо у текст. Неко идеално, растерећено читање, готово да је из тих разлога онемогућено, барем за дужи временски период.

Па ипак, Ђогова *Вунена времена*, уз сав потенцијал политичких алузија и асоцијација, ваља, естетски најпродуктивније, читати и као књигу која се, трагом испитивања бајаличких језичких сазвучја, наставила на *Кукушу*, такође добро знану збирку овог аутора. *Вунена времена* јесу врло митска, па и митолошка књига. Песника, пре свега, интересује оно митско свевреме, засновано на архетипским праобрасцима, интересује га свеопшта тама и несрећа људског постојања, усуд који, будући да је оковао вечност, влада свим цивилизацијским раздобљима. Полазећи од локалног, херцеговачког поднебља, и одговарајуће идиоматике, Ђого своју митографију уздиже до универзалних принципа. И не ради се више о томе да ли ће се у његовим стиховима препознати овај или онај, јер се, слободније речено, у магијској кованици језика препознаје цео свет, тачније, страх, мрак, лед и јеца тог света. *Вунена времена* су књига о настанку општег људског пада, са неколико антологијских песама које се не могу укинути никаквим судским процесом.

Слободан Вуксановић, *Есеј о анђелима*, Рад, Београд, 1992.

Песме из књиге *Есеј о анђелима* Слободана Вуксановића у претежном броју случајева настају супротстављањем поетских слика. Песнику, сасвим очигледно, није стало до откривања простора неовладапог искуства (та интенција обично за себе веже експериментални, некодификовани стваралачки поступак), већ се, одмах, и без устезања, везује за уочене, емпиријски проверене призоре, »урамљује« их, описује, понекад сукобљава, понекад упоређује, а понекад оставља без аналогичког односа, да би на крају, у обавезној поенти, покушао да читаоцу предочи, макар на нивоу фрагмента, наговештај неког невидљивог, трајнијег смисла. По правилу, тај смисао песнички глас тражи из бенигне позиције (чак и када песма говори о политичкој, дакле, еминентно »необјективној«, критички третираној теми), па отуда насловна синтагма књиге »есеј о анђелима« може бити читана и као »есеј анђела«.

Сасвим окренут настојању да селекцијом и нарочитим распоредом грађе учини необичним детаље свакодневице о којима махом пева (људи у аутобусу, на књижевној вечери, у болници...) Вуксановић се користи низом песничких поступака и конвенција, од парадокса, који песму претвара у неку врсту зачудне констатације, преко досетке и алегоријског представљања света, до најчешће упражњаване досетке. Мада је, судећи по досезима актуелне песничке праксе, досетка релативно исцрпљен, репродуктиван, а не иновацијски модел формулисања песме, савремени песници, попут Слободана Вуксановића, упорно инсистирају на њој. Разлог за то вероватно ваља тражити у самој природи песничког гласа, у његовом уверењу да се поезија преображава нијансирањем и делимичним модификовањем традиционалног изражајног репертоара, а

не његовим радикалним напуштањем или негирањем. (Форма је задата, али је садржај нов.) Своју меру Вуксановић проналази концентришући се на детаљ, на слику и редуковану нарацију — његова песма је минимализовани стиховни низ са неизбежним жигом поенте.